

**ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТИЯ «ПРАВОВАЯ КУЛЬТУРА» ЧЕРЕЗ
«ПРАВОСОЗНАНИЕ», «ПРАВОВОЕ ОБРАЗОВАНИЕ» И «ПРАВОВОЕ ВОСПИТАНИЕ»
Подлесный Е.В.**

Аннотация. В статье охарактеризованы понятия «правовая культура» через понятие «правосознание», «правовое образование» и «правовое воспитание». Установлено, что правосознание и правовая культура – категории, которые тесно связаны между собой и относятся к важным культурно-правовым ценностям общества. Но правовая культура шире по содержанию, поскольку включает помимо знаний и оценки права (духовного элемента) юридически значимое поведение, действия людей и материализованные юридические ценности. Раскрыто понятие «правовая культура» через понятие «правовое воспитание», «правовое образование». Доказано, что подавляющее большинство ученых их отождествляют. Установлено, что ограничения правового воспитания лишь формированием сознания личности без постановки цели влияния на ее правовую деятельность приводит к неполноценному пониманию правовой культуры.

Ключевые слова: правовая культура, правосознание, правовое образование, правовое воспитание, формирование правовой культуры.

**CHARACTERISTICS OF THE CONCEPT "LEGAL CULTURE" THROUGH "JUSTICE",
"LEGAL EDUCATION" AND "LEGAL UPBRINGING"
Pidlysnij E.V.**

Abstract. The article describes the concept of "legal culture" through the notions of "legal consciousness", "legal education" and "legal upbringing". It has been established that legal awareness and legal culture are categories that are closely interrelated and relevant to the cultural and legal values of society. But the legal culture is broader in content, because it includes, in addition to knowledge and evaluation of law (spiritual element) legally meaningful behavior, human actions and materialized legal values. The concept of "legal culture" is revealed through the concepts of "legal education", "legal upbringing". It is proved that the vast majority of scientists identify them. It was established that the restriction of legal education only by the formation of the consciousness of a person without setting the goal of influencing its legal activity leads to a defective understanding of the legal culture.

Key words: legal culture, legal awareness, legal education, legal upbringing, formation of legal culture.

УДК 378.147

**ГУМАНІСТИЧНА СКЛАДОВА БІОТЕХНОЛОГІЧНОЇ ТА ХІМІКОТЕХНОЛОГІЧНОЇ
ПРАКТИК СТУДЕНТІВ ПРИРОДНИЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

ПЛЮЩ В.М. кандидат педагогічних наук, доцент кафедри природничих наук та
методик їхнього навчання

**Центральноукраїнського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка**

E-mail: valentyanapl@ukr.net

Анотація. Статтю присвячено аналізу можливостей гуманітаризації навчання в умовах модернізації освіти. У статті окреслено гуманістичну спрямованість біотехнологічної та хіміко-технологічної практик, окреслено значення практичної складової у підготовці фахівців природничого напрямку. Визначаються очікувані результати гуманітарної освіти: самовизначення в оточуючому світі; ціннісні орієнтації; здатність до саморозвитку, самовдосконалення, творчого застосування сформованих компетентностей; особистісних якостей.

Ключові слова: гуманітаризація освіти, навчальні практики, підготовка студентів, студенти природничих спеціальностей.

Актуальність (Introduction). Гуманізація та гуманітаризація освіти, ріст національної самосвідомості суспільства активізує проблему духовного збагачення, переосмислення цінностей та ціннісних орієнтацій особистості. Саме тому, до вищої професійної освіти в Україні сьогодні висувають вимоги, в яких підкреслюється необхідність гуманістичної спрямованості навчання, що визначає головною метою і змістом системи освіти гармонійно розвинену особистість. Загальною метою вивчення гуманістично спрямованих циклів має стати формування необхідного комплексу знань з проблем розвитку людини, її взаємовідносин із соціальним і природним середовищем. Їх вивчення має допомагати молодій людині пізнати етапи суспільної історії, осмислити феномен культури, сенс власного буття та існування людства.

Найголовнішою умовою навчально-виховного процесу є його особистісна зорієнтованість, спрямована на те, щоб кожний вихованець став повноцінним, самодостатнім, творчим суб'єктом діяльності, пізнання, спілкування, вільною і самодіяльною особистістю. Саме в цьому і полягає гуманістична спрямованість навчально-виховного процесу, метою якого є особистість вихованця. Ступінь гуманізації цього процесу залежить від того, наскільки він створює передумови для самореалізації особистості, розкриття її природних задатків, прагнення до свободи, відповідальності, творчості. Вважаємо, що саме навчальні практики створюють оптимальні можливості для забезпечення гуманістичної спрямованості навчання, оскільки, передбачають можливість самостійного практичного застосування студентами отриманих під час навчання теоретичних знань.

Аналіз останніх джерел та публікацій (Analysis of recent researches and publications). У педагогічній науці проблеми гуманізації навчально-виховного процесу досліджували такі автори, як Ш. Амонашвілі, С. Гончаренко, В. Зінченко, І. Зязюн, В. Кузнецов, О. Плахотнік, Г. Сагач, тощо. Переосмислюючи психолого-педагогічні теорії та практики вітчизняні психологи-науковці (Г.О. Балл, І.Д. Бех, М.Є. Добрускін, К.Е. Міквабія, С.Д. Максименко та ін.) наполягають на пріоритетності для сучасної освіти саме гуманістичного підходу до навчання та виховання. Дослідженням в області навчання природничих дисциплін з урахуванням їх професійної спрямованості присвячені роботи Н. Кліщовий, А. Лавренін, Л. Масленникової, А. Червоної, А. Айзенсона, В. Комарова тощо.

Не зважаючи на існуючі дослідження, структура навчання у закладах вищої освіти як правило відповідає інтересам типової масової підготовки фахівця, яка не дозволяє індивідуалізувати навчальний процес, не створює умов для розвитку творчої індивідуальності студента. Також надається перевага традиційним організаційним масовим і груповим формам і методам професійного навчання, орієнтованих на студента середнього рівня, що шкодить розвитку його творчої індивідуальності. Актуальність дослідження обумовлена існуючим протиріччям між потребою суспільства в професіонала, що володіє високим рівнем професійної компетентності, здатності до особистісного саморозвитку і недостатньою гуманітарною спрямованістю навчання студентів природничих спеціальностей.

Мета (Purpose) нашого дослідження полягає в обґрунтуванні ролі та значення навчальних біотехнологічної та хіміко-технологічної практик як одного зі шляхів гуманітаризації навчання фахівців природничих дисциплін.

Методи (Methods). Теоретичні (аналіз педагогічної, психологічної літератури); інтерпретаційно-аналітичний метод щодо вивчення вітчизняних джерел із застосуванням порівняння, систематизації та узагальнення.

Результати (Results). Поняття «гуманізація освіти» у багатьох дослідників визначається як соціально-ціннісна та морально-психологічна основа відносин між суб'єктами педагогічного процесу, де критерієм виступає ступінь індивідуального самовизначення, у якому реалізується особистісна свобода. Мірою гуманізації вважається відповідність створених умов для самореалізації особистості, виховання громадянина-гуманіста, здатного зробити вибір у різних життєвих ситуаціях [1].

У Законі України «Про вищу освіту» «практична підготовка» визначається як одна з форм організації освітнього процесу, яка здійснюється шляхом проходження студентами практики на підприємствах, установах, організаціях відповідно до договорів або в структурних підрозділах вузу [2].

У словнику професійної освіти під поняттям «практична підготовка» розуміють

діяльність, спрямовану на оволодіння практичними навичками під час проходження виробничої (професійної) практики, виконання лабораторних та практичних робіт, курсових проектів і магістерських робіт [3]. Практика є продовженням навчального процесу і покликана закріпити і розширити теоретичні знання, отримані студентами під час навчання у закладах вищої освіти, прищепити їм практичні навички з використання цих знань у майбутній професійній діяльності. Отже, «практичну підготовку» можна визначити як: найважливішу складову професійної освіти; форму організації освітнього процесу, яка здійснюється шляхом проходження практики на підприємствах; обов'язковий компонент освітньо-професійної програми для здобуття певного освітньо-кваліфікаційного рівня; діяльність, спрямовану на оволодіння практичних навичок.

Під час навчальної практики студенти отримують можливість співставляти свої очікування і реалії майбутньої професійної діяльності, оволодівати знаннями та початковими навичками, необхідними для освоєння загальнотехнічних і спеціальних дисциплін, майбутньої спеціальності і плідної роботи [4].

Навчальна практика повинна розглядатися в якості інтегруючого компонента особистісно-професійного становлення студента. Більш того, формування початкових професійних умінь, професійно значущих особистісних якостей набуває навіть більш важливе значення, ніж оволодіння теоретичними знаннями, оскільки без уміння ефективно застосовувати ці знання на практиці фахівець взагалі не може відбутися. Під час навчальної практики студенти повинні застосовувати загальні алгоритми, схеми і прийоми, засвоєні в процесі навчання, в конкретних умовах, вони постають перед необхідністю самостійно, відповідально приймати відповідні рішення під час розв'язування поставлених завдань.

Навчальна практика у майбутніх фахівців природничих дисциплін має певні особливості, оскільки передбачає що вони можуть працювати в навчальних закладах, наукових установах та на промислових підприємствах. У зв'язку з цим, об'єктами практики можуть певні виробництва, харчові підприємства, заводи, контрольно-аналітичні служби різних напрямків та науково-дослідні лабораторії, які оснащені сучасним технологічним обладнанням і випробувальними приладами, розробляють і впроваджують прогресивні технології.

Варто наголосити на важливості теоретичної підготовки студентів та наступності вивчення дисциплін, необхідних для можливості здійснення практичних умінь. Хімікотехнологічна та біотехнологічна практики мультидисципліні, тому без належного поглибленого освоєння комплексу хімічних і біологічних дисциплін вдале проходження практики неможливе. Отже, проходження цих практик має здійснюватись після вивчення фахових дисциплін. Саме тому хіміко-технологічна практика студентів природничо-географічного факультету Центральноукраїнського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка ТОВ відбувається на четвертому курсі. Студенти мають змогу проходити її в таких установах: «Прогрес 2010», Кропивницький науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України Підрозділи НДЕКЦ (лабораторія організаційно-методичних питань експертно-криміналістичної діяльності, лабораторія криміналістичної експертизи, лабораторія інженерних, економічних, товарознавчих досліджень і оціночної діяльності, лабораторія досліджень у сфері інформаційних технологій, лабораторія біологічних досліджень, лабораторія досліджень матеріалів, речовин та виробів), ПАТ «Ельворті». Крім того хіміко-технологічній практиці передують лабораторно-хімічна практика, де студенти оволодівають та удосконалюють навички роботи з реактивами, хімічним посудом, певним обладнанням, виконання певних хімічних операцій.

Під час проходження практики студенти мають удосконалити навички і вміння за фахом; ознайомитися зі специфікою біотехнологічних чи хіміко-технологічних виробництв; вивчити структуру і особливості виробництва. На промислових підприємствах майбутні фахівці знайомляться з історією розвитку, номенклатурою продукції, що випускається, структурою підприємства і його підрозділів. Під керівництвом керівника від підприємства екскурсійно знайомляться з роботою технологічної лінії з виробництва одного продукту, а потім більш ретельно оглядають і вивчають технологічний процес.

Навчальна практика в науково-дослідних лабораторіях спрямована на ознайомлення студентів з матеріально-технічним забезпеченням та їх можливостями та призначенням. Проходження навчальної практики в науково-дослідних лабораторіях спрямоване на

оволодіння необхідними навичками роботи в лабораторії і освоєння правил роботи з обладнанням; удосконалення досвіду і навичок самостійної роботи з довідковою, науковою та навчальною літературою. Незалежно від місця проходження практики особливу увагу студенти повинні приділяти питанням, пов'язаним з безпекою життєдіяльності, охороною праці та виробничого санітарією.

Метою навчальної практики є закріплення, поглиблення і розширення теоретичних знань, отриманих при вивченні курсів навчального плану, оволодіння професійними вміннями і навичками шляхом самостійної практичної діяльності. Відомості, отримані на практиці, можуть бути використані в студентській науковій роботі.

Під час практики кожному практиканту видається індивідуальне завдання з метою розширення його професійного світогляду, розвитку науково-дослідницької логіки, прищеплення навичок самостійного прийняття рішень. Виконання індивідуального завдання може включати: роботу з літературою; роботу з проектними матеріалами, самостійну науково-дослідну роботу тощо. Студенту необхідно провести збір, аналіз, систематизацію та узагальнення інформації з галузі дослідження. Неоціненним є той факт, що наші студенти завдяки таким практикам мають можливість брати участь у виконанні реальних науково-технічних розробок, готувати курсові та кваліфікаційні роботи. Крім того, тут вони мають можливість познайомитися з численними науково-дослідними проблемами, що стоять перед виробництвом тих чи інших речовин та продуктів. За результатами практики студенти складають звіт та захищають його на звітній конференції. Результати опитування студентів, проведеного в Центральнотернопільському державному педагогічному університеті в 2018 році, показали, що переважна більшість опитаних (61,8%) вважають тривалість практики для засвоєння програми достатньою. 24,4% респондентів відзначили про необхідність збільшення тривалості практики, 7,7% – про її зменшення. З числа опитаних 75,30% задоволені змістом практичної підготовки в повній мірі, 22,10% - частково, 2,60% - не задоволені.

Отже, в процесі інтеграції вищої навчальної заклади з науково-дослідними та науково-виробничими організаціями, студенти отримують практичний досвід роботи, знайомляться з новітніми науковими досягненнями, з промисловим обладнанням і процесами, з якими вони не стикаються в лабораторіях університету. Результати дослідження дають підстави стверджувати, що практична підготовка має достатню тривалість для виконання програми практики та допомагає студентам адаптуватися до професійної діяльності.

Висновки і перспективи (Discussion). Результати дослідження підтверджують, що практична підготовка як обов'язковий компонент освітньо-професійної програми підготовки студентів природничих спеціальностей сприяє розширенню їх професійного світогляду, розвитку науково-дослідницької логіки, прищеплення навичок самостійного прийняття рішень, що свідчить про її гуманістичну спрямованість. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів цієї проблеми. Подальші дослідження потребують вдосконалення системної діагностики рівня сформованості ключових вмінь і навичок студентів природничих спеціальностей, які вони здобувають та удосконалюють під час практичної підготовки.

Список використаних джерел

1. Барановська О.В. Гуманістична парадигма фундаменталізації навчання у змісті освіти сучасної школи [Електронний ресурс // Сайт лабораторії дидактики Інституту педагогіки НАПН України (2013). – Режим доступу: http://didactics.ucoz.ua/load/materiali/http_didactics_ucoz_ua_load_materiali_1/baranovska_o_v_gumanistichna_paradigma_fundamentalizacii_navchannja_u_zmisti_osviti_suchasnoji_shkoli/1-1-0-395
2. Закон України Про вищу освіту. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T141556.html.
3. Профессиональное образование. Словарь. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика. [Электронный ресурс]. – М.: НМЦ СПО. С. М. Вишнякова. – 1999. – Режим доступа: <https://www.psyoffice.ru/slovar-s186.htm>
4. Психин Ю. В. Учебная практика: методические указания / Ю. В. Психин, С. И. Рязанов // Ульяновск: УлГТУ, 2007. -21 с.

References

1. Baranovs`ka O.V. (2013) Gumanisty`chna parady`gma fundamentalizaciyi navchannya u zmisti osvity` suchasnoyi shkoly` [Elektronny`j resurs] /O.V. Baranovs`ka . *Sajt laboratoriyi dy`dakty`ky` Insty`tutu pedagogiky` NAPN Ukrayiny`* . Rezhy`m dostupu: http://didactics.ucoz.ua/load/materiali/http_didactics_ucoz_ua_load_materiali_1/baranovska_o_v_gumanistichna_paradigma_fundamentalizaciji_navchannja_u_zmisti_osviti_suchasnoji_shkoli/1-1-0-395
2. Zakon Ukrayiny` Pro vy`shhu osvitu. Rezhy`m dostupa: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T141556.html.
3. Professy`onal`noe obrazovany`e. Slovar`. Klyuchevye ponyaty`ya, termy`ny, aktual`naya leksy`ka. [Elektronny`j resurs]. – M.: NMCz SPO. S. M. Vy`shnyakova. 1999. Rezhy`m dostupa: <https://www.psyoffice.ru/slovar-s186.htm>
4. Psy`gy`n Yu. V. (2007) Uchebnaya prakty`ka: metody`chesky`e ukazany`ya / Yu. V. Psy`gy`n, S. Y`. Ryazanov. Ul`yanovsk: UIGTU, 21.

ГУМАНИСТИЧЕСКАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ БИОТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ И ХИМИКОТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ПРАКТИК СТУДЕНТОВ ЕСТЕСТВЕННЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

Плющ В.М.

Аннотация. Статья посвящена анализу возможностей гуманитаризации обучения в условиях модернизации образования. В статье обозначены гуманистическую направленность биотехнологической и химико-технологической практик, определены значения практической составляющей в подготовке специалистов естественного направления. Определяются ожидаемые результаты гуманитарного образования: самоопределение в окружающем мире; ценностные ориентации; способность к саморазвитию, самосовершенствованию, творческого применения сформированных компетенций; личностных качеств.

Ключевые слова: гуманитаризация образования, учебные практики, подготовка студентов, студенты естественных специальностей.

GUMANNISTIC COMPOSITION OF BIOTECHNOLOGICAL AND CHEMICALTECHNOLOGICAL PRACTICES OF NATURAL SPECIALTY STUDENTS

Pliushch V. M.

Abstract. The article is devoted to the analysis of the possibilities of humanitarian training in the conditions of modernization of education. The purpose of the study is to substantiate the role and significance of educational biotechnology and chemical and technological practices as one of the ways of humanitarian training of natural sciences specialists. Practical training of students as the most important component of vocational education is determined; the form of organization of educational process, which is carried out through the practice of enterprises; a compulsory component of the educational-professional program for obtaining a certain educational-qualification level; activities aimed at mastering practical skills. It is stressed that the training practice of future specialists in natural sciences has certain features, since it assumes that they can work in educational institutions, scientific establishments and industrial enterprises. The features and significance of biotechnological and chemical-technological practical components in the training of specialists in the natural sciences are outlined. It is noted that in the process of integration of the higher educational establishment with research and scientific-production organizations, students get practical experience, get acquainted with the latest scientific achievements, with industrial equipment and processes, which they do not encounter in the laboratories of the university. The expected results of the humanistic orientation of educational practices are defined: self-determination in the surrounding world; value orientations; ability to self-development, self-improvement, creative application of the formed competencies; personal qualities.

Key words: humanization of education, educational practices, preparation of students, students of natural sciences.